

Sygn. akt XVII AmC 110/03

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 grudnia 2004 r.
Sąd Okręgowy w Warszawie, Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów

w składzie:
Przewodniczący: SSR del. Witold Rękosiewicz
Protokolant: Monika Rasińska

po rozpoznaniu w dniu 22 grudnia 2004 r., w Warszawie
sprawy z powództwa Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów
przeciwko ING Bank Śląski Spółka Akcyjna z siedzibą w Katowicach
o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone

I. Uznaje za niedozwolone i zakazuje ING Bank Śląski Spółce Akcyjnej z siedzibą w Katowicach stosowania w umowach z konsumentami zawartego w pkt 23 wzorca umowy o nazwie: „Ogólne warunki udzielania i spłaty kredytów na zakup pojazdów dla klientów indywidualnych w ING Banku Śląskim S.A.” sformułowania: „w szczególności”.

II. Oddala powództwo w pozostałej części.

III. Ustala wpis ostateczny od pozwu na kwotę 500 zł (pięćset) i nakazuje kasie Sądu Okręgowego w Warszawie pobranie tej kwoty od ING Banku Śląskiego Spółki Akcyjnej z siedzibą w Katowicach.

IV. Znosi wzajemnie między stronami pozostałe koszty postępowania.

V. Zarządza publikację prawomocnego wyroku w Monitorze Sądowym i Gospodarczym na koszt ING Banku Śląskiego Spółki Akcyjnej z siedzibą w Katowicach.

SSR Witold Rękosiewicz

UZASADNIENIE

Powód — Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów wnosił o uznanie za niedozwolone i zakazanie wykorzystywania przez pozwanego ING Bank Śląski S.A. z siedzibą w Katowicach w obrocie z konsumentami niektórych postanowień wzorca umownego pod nazwą „Ogólne warunki udzielania i spłaty kredytów na zakup pojazdów dla klientów indywidualnych w ING Banku Śląskim S.A.”.

Powód zakwestionował następujące postanowienia wzorca: „Bank ma prawo do wypowiedzenia umowy o pożyczkę, w szczególności gdy pożyczkobiorca:

- a) podał przy zawieraniu umowy o pożyczkę dane niezgodne ze stanem faktycznym, których charakter mógł być skłonić Bank do odmowy udzielenia pożyczki lub zmiany jej warunków,
- b) zalega ze spłatą dwóch rat pożyczki i pomimo wezwania do spłaty zaległej należności pod rygorem wypowiedzenia pożyczki nie dokonał spłaty w terminie oznaczonym w wezwaniu,
- c) nie powiadomił Banku o zaciągnięciu kredytu lub pożyczki w innych bankach, udzieleniu poręczenia lub innych zabezpieczeń majątkowych na rzecz wierzycieli w wysokości zagrażającej terminowej realizacji zobowiązania wynikającego z umowy o pożyczkę,
- d) zalega ze spłatą jakiegokolwiek zobowiązania kredytowego wobec Banku,
- e) nie ustanowił w uzgodnionym z Bankiem terminie zabezpieczenia spłaty pożyczki, a w szczególności nie przedstawił Bankowi dowodu rejestracyjnego pojazdu z adnotacją o dokonaniu zastawu rejestrowego w ciągu 7 dni od daty przekazania mu odpisu z rejestru właściwego sądu z wpisem do rejestru zastawów w przypadku, gdy zabezpieczeniem spłaty jest zastaw rejestrowy lub nie dostarczył do Banku karty pojazdu, zgodnie z warunkami umowy przeniesienia własności pojazdu pod warunkiem zawieszającym,
- f) (...)
- g) nie dokonał ubezpieczenia przedmiotu stanowiącego zabezpieczenie pożyczki na następny okres oraz cesji praw z umowy ubezpieczenia,
- h) nie opłacił, mimo wezwania, lub nie przedłożył w Banku dowodu wpłaty kolejnej raty składki ubezpieczenia,
- i) spowodował uszkodzenie przedmiotu stanowiącego zabezpieczenie pożyczki, nieobjętego ochroną ubezpieczeniową,
- j) utracił źródło stałych dochodów,
- k) nie powiadomił Banku o zmianie nazwiska, miejsca pracy, sytuacji finansowej”.

Jak wynika z poczynionych przez powoda ustaleń, pozwany w ramach swojej działalności między innymi zawiera z konsumentami umowy udzielenia kredytu. Przy zawieraniu umów pozwany stosuje wzorzec umowy o kredyt w PLN ... na zakup pojazdów, gdy spłata rat dokonywana jest z rachunku oszczędnościowo-rozliczenio-

wego prowadzonego w ING Banku Śląskim S.A., oraz wzorzec umowy o kredyt na ten sam cel dla klientów, którzy nie posiadają takiego rachunku u pozwanego. Integralną częścią obu wzorców są „Ogólne warunki udzielania i spłaty kredytów na zakup pojazdów dla klientów indywidualnych w ING Banku Śląskim S.A.”, zwane OWU, które w pkt 23 zawierają zakwestionowane przez powoda postanowienia. W trakcie prowadzonego postępowania wyjaśniającego pozwany przedstawił powodowi dwie przykładowe umowy o kredyt, do których (jak wynika z zawartych w nich postanowieniach) zostały inkorporowane OWU zawierające zakwestionowane postanowienia.

Na tej podstawie powód wysunął uzasadnione domniemanie, że kwestionowane przez niego postanowienia wzorca umowy nie są uzgodnione indywidualnie z konsumentami.

W ocenie powoda zakwestionowane postanowienia OWU przyznają kontrahentowi konsumenta uprawnienia do dokonywania wiążącej interpretacji umowy oraz uprawniają kontrahenta konsumenta do jednostronnej zmiany umowy bez ważnej przyczyny wskazanej w umowie, przez co noszą znamiona niedozwolonych postanowień umownych wymienionych w art. 385³ pkt 9 i 10 k.c.

Zdaniem powoda wskazany pkt 23 OWU zawiera tylko przykładową listę przypadków, których zaistnienie powoduje, że pozwany może uważać się za uprawnionego do wypowiedzenia umowy. O tym, że jest to katalog przykładowy, świadczy w mniemaniu powoda użycie sformułowania „w szczególności” poprzedzającego wyliczenie. Zastosowanie w OWU tylko przykładowej listy przyczyn wypowiedzenia umowy kredytowej może skutkować prawem Banku do decydowania według własnej oceny, jakie inne okoliczności dotyczące kredytobiorcy uprawniają go do wypowiedzenia umowy. Bank, nie informując o tym kredytobiorcy na etapie zawarcia umowy, uzyskuje prawo do samodzielnej decyzji, czy zachowania kredytobiorcy są zgodne z jego oczekiwaniami, a jakie zachowania mogą pociągać za sobą skutki w postaci wypowiedzenia umowy. Poprzez podanie tylko przykładowego katalogu pozwany zapewnił sobie możliwość jego uzupełnienia o warunki, których nie przewiduje treść umowy.

Pozwany nie uznał powództwa, wniósł o jego oddalenie i zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego.

Na wstępie pozwany podniósł, że wskazana w pozwie treść zakwestionowanych postanowień wzorca umownego o nazwie „Ogólne warunki udzielania i spłaty kredytów na zakup pojazdów dla klientów indywidualnych w ING Banku Śląskim S.A.” jest niezgodna z brzmieniem pkt 23 wzorca o tej nazwie wykorzystywanego przez pozwanego w stosunkach z konsumentami.

W odniesieniu do zarzutu pozwu pozwany stwierdził, że sprowadza się on do umieszczonego w kwestionowanym pkt 23 OWU sformułowania „w szczególności”, co wskazuje, że katalog przypadków uprawniających pozwanego do wypowiedzenia

umowy jest przykładowy, otwarty, dający Bankowi możliwość jednostronnej oceny okoliczności uprawniających do takiego działania — przez co spełnia znamiona niedozwolonych postanowień umownych wymienionych w art. 385³ pkt 9 i 10 k.c.

Zdaniem pozwanego kwestionowany zapis pkt 23 OWU nie stanowi klauzuli interpretacyjnej zawierającej postanowienia uprawniające pozwanego do jednostronnej wiążącej interpretacji umowy. Sprowadza się on jedynie do wskazania i sprecyzowania sytuacji, w których pozwany ma prawo wypowiedzieć umowę. Tylko w przypadku gdy pozwany stwierdzi zaistnienie w praktyce któregoś z wymienionych w pkt 23 OWU przypadków, powstaje po jego stronie uprawnienie do wypowiedzenia umowy. Nie oznacza to jednak, że kwestionowany zapis uprawnia pozwanego do jakiegokolwiek wykładni postanowień umownych, które naruszałoby interes konsumenta. W tym stanie zarzut spełnienia znamion klauzuli niedozwolonej z art. 385³ pkt 9 k.c. jest zdaniem pozwanego nietrafny.

W stosunku do zarzutu spełnienia znamion klauzuli wymienionej w pkt 10 wyżej wymienionego przepisu pozwany wskazał, że zakwestionowane postanowienie wzorca umownego dotyczy uprawnienia do rozwiązania umowy w trybie wypowiedzenia. Zdaniem pozwanego oświadczenie o rozwiązaniu umowy należy odróżnić od oświadczenia o jednostronnej zmianie umowy, do jakiego odnosi się niedozwolona klauzula umowna wymieniona w katalogu kodeksowym. Zakwestionowane postanowienia pkt 23 OWU stosowanych przez pozwanego dotyczy wypowiedzenia, a nie zmiany umowy, a więc nie spełnia znamion klauzuli niedozwolonej z art. 385³ pkt 10 k.c. Jednocześnie pozwany powołał się na przepis art. 75 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. — Prawo bankowe (tekst jedn. Dz.U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 ze zm.) zezwalający bankom na wypowiedzenie umowy kredytu lub żądanie dodatkowych zabezpieczeń w razie stwierdzenia, że warunki udzielenia kredytu nie zostały dotrzymane lub spłata kredytu jest zagrożona.

Pozwany stanął na stanowisku, że w świetle powołanego przepisu wymienione w zakwestionowanym pkt 23 OWU przypadki stanowią egzemplifikację opisanych w art. 75 ust. 1 prawa bankowego sytuacji dających bankowi uprawnienie do wypowiedzenia umowy kredytowej. Oznacza to w uznaniu pozwanego, że Bank nie ma prawa wypowiedzieć umowy kredytowej w innych niż wymienione w tym przepisie przypadkach. Zakwestionowany zapis pkt 23 OWU wymienia te przypadki, które zdaniem pozwanego stanowią ważne przyczyny dopuszczające wypowiedzenie umowy. Skoro więc w myśl art. 385³ pkt 10 k.c. zakazaniem postanowieniem umownym jest postanowienie, które uprawnia kontrahenta konsumenta do jednostronnej zmiany lub wypowiedzenia umowy bez ważnej wskazanej w umowie przyczyny, to kwestionowany przez powoda zapis nie spełnia znamion wymienionego w tym przepisie przypadku, bowiem wskazuje tylko ważne przyczyny uprawniające Bank do wypowiedzenia umowy kredytowej.

Na rozprawie w dniu 22 grudnia 2004 r. pozwany podtrzymał w całości stanowisko zaprezentowane w odpowiedzi na pozew.

Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów ustalił i zważył, co następuje:

Zgodnie z postanowieniami wzorców umów kredytowych zawieranych przez pozwanego z klientami integralną ich część stanowią doręczane klientom przed zawarciem umowy Ogólne warunki udzielania i spłaty kredytów na zakup pojazdów dla klientów indywidualnych w ING Banku Śląskim S.A., które zawierają zakwestionowane przez powoda postanowienia umowne. Przytoczone OWU, mimo iż doręczane klientom przed zawarciem umowy, nie są przedmiotem indywidualnych uzgodnień stron. Pozwany nawet nie twierdzi, aby strony dokonywały uzgodnień w tej części umowy.

Prezes UOKiK wnosząc pozew stanął na stanowisku, że zakwestionowane postanowienia zawarte w pkt 23 OWU spełniają znamiona typowych klauzul abuzywnych wymienionych w art. 385³ pkt 9 i 10 k.c. Dążąc do wykazania słuszności swego stanowiska powód stwierdził, że znajdujące się w pkt 23 OWU sformułowanie „w szczególności” upoważnia pozwanego do jednostronnego zdecydowania, czy i jakie inne niż wymienione w pkt 23 OWU okoliczności uprawniają go do wypowiedzenia umowy kredytowej. Kwestionowany zapis daje więc pozwanemu, zdaniem powoda, uprawnienie do wiążącej interpretacji, a także wypowiedzenia umowy bez uprzedniego powiadomienia konsumenta, jakie oprócz wymienionych w OWU przykładów, okoliczności spowodują taką reakcję Banku.

Jednocześnie, jak trafnie zauważył pozwany, powód nie zakwestionował, jako samodzielnych klauzul abuzywnych, wymienionych w pkt 23 OWU okoliczności, których stwierdzenie uprawnia Bank do wypowiedzenia umowy. Każda z wymienionych przykładowo okoliczności nie stanowi sama klauzuli abuzywnej.

W tym stanie należy stwierdzić, że to sformułowanie „w szczególności” nadaje zakwestionowanemu postanowieniu wzorca abuzywny charakter.

Słownik języka polskiego (PWN, Warszawa 1985, t. III, s. 398) podaje, że: „w szczególności” oznacza tyle samo co: „osobliwie” lub „zwłaszcza”. Również słownik frazeologiczny języka polskiego autorstwa Stanisława Skorupki (Wiedza Powszechna, Warszawa 1974, t. II, s. 264) podaje przykłady świadczące, że „w szczególności” to określenie wskazujące pewną konkretnie wymienioną grupę okoliczności, jednocześnie jednak nie wyklucza ona dopuszczenia także innych okoliczności, które obok wyraźnie wymienionych mogą stanowić podstawę do określonego działania, na przykład wypowiedzenia przez Bank umowy kredytowej w przypadku jednostronnej oceny i stwierdzenia, że dana okoliczność stanowi zagrożenie dla spłaty kredytu.

Zgodnie z art. 385¹ k.c. przesłanki uznania konkretnego postanowienia za „nie-dozwolone postanowienia umowne” są następujące:

- umowa została zawarta z konsumentem,
- postanowienie umowy „nie zostało uzgodnione indywidualnie”,
- postanowienie kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy,

- jednoznacznie sformułowane postanowienie nie dotyczy głównych świadczeń stron.

Spełnienie dwóch pierwszych przesłanek w świetle okoliczności sprawy nie budzi wątpliwości. Również ostatnią z wymienionych przesłanek należy uznać za spełnioną. Odnośnie do kształtowania praw i obowiązków konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami rażąco naruszający jego interesy należy zauważyć, że przesłanki te muszą być spełnione łącznie. Jednocześnie mając na uwadze, że zakwestionowane postanowienie wykazuje cechy klauzul niedozwolonych wymienionych w art. 385³ pkt 9 i 10 k.c., można przyjąć domniemanie, że stanowi ono klauzulę abuzywną spełniającą przesłanki art. 385¹ k.c.

Powyższe rozważania prowadzą do wniosku, że jeżeli żaden z podpunktów zawartych w pkt 23 OWU samodzielnie nie stanowi klauzuli abuzywnej i tylko sformułowanie „w szczególności” nadaje mu ten charakter, uznać należy, iż właśnie to sformułowanie występujące w OWU nieprzypadkowo ma w istocie charakter niedozwolonej klauzuli umownej. Jego zastosowanie bowiem powoduje, że kwestionowany zapis nabiera innego, szerszego dla konsumenta znaczenia. Stwarza sytuację, w której pozwany Bank uzyskuje uprawnienie do sprzecznego z dobrymi obyczajami kształtowania praw i obowiązków konsumenta, rażąco naruszającego jego interesy poprzez jednostronną ocenę niewymienionych w umowie okoliczności, wskutek czego może podjąć decyzję o wypowiedzeniu umowy. Właśnie dzięki sformułowaniu „w szczególności” pozwany może uznać, że zaistnienie niewymienionych w umowie okoliczności, których konsument nie znał i nie mógł przewidzieć, uzasadnia określone w tym punkcie OWU zachowanie Banku.

Wykluczenie z treści pkt 23 OWU sformułowania „w szczególności” sprawi, że kwestionowane postanowienie wzorca umownego utraci właściwości wyczerpującej legalną definicję klauzuli niedozwolonej, a sam wzorzec stanie się czytelny dla konsumentów i będzie zgodny z przepisem art. 75 ust. 1 prawa bankowego, na który powołał się pozwany.

Mając powyższe na uwadze, uznając, że dla osiągnięcia zamierzonego celu, jakim jest ochrona interesu konsumentów, nie jest konieczne uznanie za niedozwolone całego zakwestionowanego postanowienia, co nałożyłoby na pozwanego konieczność tworzenia nowej, chroniącej jego interesy konstrukcji OWU uwzględniającej wydany w niniejszej sprawie wyrok — Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów orzekł jak w sentencji.

Publikację wyroku zarządzono na podstawie art. 479⁴⁴ k.p.c.

O kosztach postępowania orzeczono na podstawie art. 98 i 100 k.p.c. stosownie do wyniku sporu. Przy orzekaniu o kosztach Sąd miał na uwadze, że choć w wyniku postępowania nie uznano za niedozwoloną całość powołanej w pozwie klauzuli, to jednak zakres orzeczenia w istotny sposób wpływa na zakwestionowaną klauzulę zmieniając ją diametralnie.